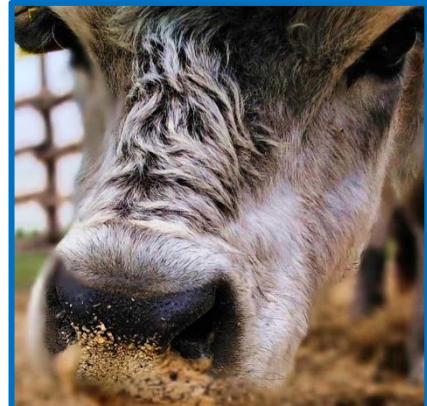

Izveštaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja zaštićenim područjem Park prirode „Palić“ za 2019. godinu

1. UVOD

U skladu sa članom 54 Zakona o zaštiti prirode („Sl. glasnik RS”, br. 36/09, 88/10 i 91/10 – ispr. i 14/2016 i 95/2018 – dr. zakon) i članom 13 Odluke o proglašenju zaštićenog područja Park prirode „Palić“ („Službeni list Grada Subotice“ br. 15/13 i 17/13–ispravka i 37/17), upravljač zaštićenog područja izveštava o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja Parkom prirode „Palić“ za 2019. godinu (Saglasnost Gradonačelnika broj: II– 501–339/2018 od 27.03.2019. godine) nadležnu lokalnu samoupravu – Grad Suboticu – koja je i donela akt o zaštiti područja.

Osnov za izradu ovog Izveštaja je Odluka proglašenju zaštićenog područja Park prirode „Palić“ („Službeni list Grada Subotice“ br. 15/13 i 17/13–ispravka i 37/17), a u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode, član 54. i Planom upravljanja zaštićenim područjem Parka prirode „Palić“ 2014–2023 (saglasnost Skupštine grada Subotice br. I–00–023–24/2014).

2. CILJEVI ZAŠTITE, OČUVANJA, UNAPREĐENJA I ODRŽIVOG KORIŠĆENJA ZAŠTIĆENOG PODRUČJA

Glavni ciljevi i zadaci određeni su Planom upravljanja Parka prirode i prema do sada realizovanim aktivnostima datim u Izveštaju o ostvarenju programa upravljanja PP „Palić“ prethodne godine:

- Nastavak razvijanja baze podataka u funkciji upravljanja, korišćenja i praćenja stanja u cilju definisanja i realizacije projekata aktivne zaštite prirode i očuvanja zaštićenog područja, uz kontinualno razvijanje GIS;
- Razvijanje i unapređivanje čuvarske službe;
- Sprovođenje mera aktivne zaštite prirode (staništa sa strogo zaštićenim i zaštićenim vrstama, suzbijanje invazivnih vrsta, korišćenje trščaka i upravljanje tršćacima);
- Smanjivanje antropogenog pritiska (kontrola aktivnosti i kretanja u zaštićenom području);
- Unapređenja prirodnih i stvorenih vrednosti (redovne mere nege i održavanja);
- Praćenja stanja prirodnih i stvorenih vrednosti;
- Razvijanje različitih oblika prezentacije prirodnih vrednosti područja, edukativnih, rekreativnih, eko – i etno turističkih sadržaja u cilju razvoja održivog korišćenja i sufinansiranja zaštite prirode;
- Rad na edukaciji lokalnog stanovništva i korisnika zaštićenog područja o značaju očuvanja prirodnih vrednosti i uvodenju održivih vidova korišćenja zaštićenog područja u poljoprivredi, ribolovu i turizmu;
- Uklapanje u mrežu ekoloških koridora i „Natura 2000“;
- Aktivnosti na realizaciji Plana za unapređenje ekološkog stanja Palićkog jezera i njegove okoline, kroz projekat „Zaštita biodiverziteta i vode jezera Palić i Ludaš“ – (KfW Biodiversity Protection Project Palić/ Ludaš) u skladu sa ugovorom između nemačke „KfW“ banke, Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture Republike Srbije, Grada Subotice, Javnog preduzeća „Palić – Ludaš“ i JKP „Vodovod i kanalizacija“, Subotica.

3. ZAŠTITA, ODRŽAVANJE, PRAĆENJE STANJA I UNAPREĐENJE PRIRODNIH I STVORENIH VREDNOSTI

A. ČUVANJE, ODRŽAVANJE I PREZENTACIJA ZAŠTIĆENOG PODRUČJA

A.1. Čuvanje zaštićenog područja - Čuarska služba

Čuvanje i nadzor u Parku prirode „Palić“ je kontinuirani zadatak u cilju preventivne zaštite prirodnih vrednosti, a u skladu sa članom 109. i 110. Zakona o zaštiti prirode („Sl. glasnik RS“, br. 36/09, 88/10 i 91/10 – ispr. i 14/2016 i 95/2018 – dr. zakon). Čuvanje je obavljala čuarska služba upravljača.

Čuarska služba je tokom godine u kontinuitetu nadgledala sprovođenje režima zaštite prirodnih vrednosti, namenu i korišćenje površina od strane svih korisnika prostora, kao i posetilaca kroz redovan obilazak i osmatranje područja. Čuarska služba je kontinuirano izveštavala stručnu službu kroz terenski dnevnik, a stručna služba je pratila stanje i koordinisala nastavak aktivnosti.

Čuvanje zaštićenog područja Park prirode „Palić“ obavljaju dva čuvara i jedan pomoćnik čuvara, koji su sa ostalim čuvarima organizovana u čuarsku službu. Čuvari poseduju potvrdu o položenom stručnom ispitu za čuvare prema važećem Pravilniku o polaganju stručnog ispita za čuvara zaštićenog područja („Sl. glasnik RS“, br. 117/2014).

Tokom godine nisu podnošene prijave nadležnoj inspekciji, kao ni prekršajne, ili krivične prijave nadležnim Sudovima.

A.2. Održavanje zaštićenog područja

A.2.1. Rad stručnih službi na izradi i sprovođenju upravljačkih dokumenata

Stručna služba je tokom godine u kontinuitetu radila na izradi i sprovođenju upravljačkih dokumenata. Izrađena je sledeća planska dokumentacija:

- Program upravljanja zaštićenim područjem Park prirode „Palić“ za 2020. godinu.
- Izveštaj o ostvarivanju Programa upravljanja zaštićenim područjem Park prirode „Palić“ za 2019. godinu;
- Upravljač je sprovedio i aktivnosti na izradi projektne dokumentacije u vezi sa realizacijom Plana za unapređenje ekološkog stanja Palićkog jezera i njegove okoline, kroz projekat „Zaštita biodiverziteta i vode jezera Palić i Ludaš“ – (KfW Biodiversity Protection Project Palić/ Ludaš) u skladu sa navedenim ugovorom. Pripremani su predviđeni izveštaji, kao i dokumentacija u vezi sa nabavkom dobara i usluga. Održano je više sastanaka i konsultacija sa predstvincima projektnog tima. Upravljač je dostavio potraživane podatke u vezi sa predviđenim infrastrukturnim komponentama na predviđenoj patrolnoj i posetilačkoj (biciklističkoj) stazi.
- Upravljač je učestvovao u izradi projekata uređenja koji se odnose na površine u okviru Velikog parka na Paliću
- Pripremljen je i Program korišćenja tršćaka na površinama u Parku prirode „Palić“ – dinamika upotrebe višenamenskog radnog plovila – amfibije

A.2.2. Aktivnosti i radovi na obeležavanju

Tokom godine se radilo na održavanju već postavljenih tabli zaštićenog područja i ribarskog područja „Palić“ u okviru Parka prirode „Palić“ (dopuna, popravka). Na više lokacija je rađena kompletna obnova informativnih i tabli zabrane pristupa. Realizovana je i obnova granica zaštićenog područja, kao i dela razgraničenja režima II i III stepena zaštite, budući da su granične oznake – bagremovi stubovi, gotovo svakodnevno uklanjaju i uništavaju. U priobalnom delu, koji se graniči sa poljoprivrednim zemljištem, poljoprivrednici namerno uklanjaju granice, kako ne bi slučajnim naletanjem na stubove, oštetili radne mašine, tokom radova u polju.

Tokom decembra meseca je obeleženo Ribarsko područje „Palić“ – deo nekadašnjeg Ribarskog područja „Palić – Kireš – Ludaš“, koje je zbog revizije i usklađivanja Zakona o zaštiti i održivom korišćenju ribljeg fonda („Službeni glasnik RS“, broj 128/2014 i 95/2018 –

dr. zakon), proglašeno zasebnim ribarskim područjem. Postavljeno je četrnaest tabli za obeležavanje Ribarskog područja „Palić“ na četiri lokacije.

A.2.3. Upravljanje otpadom i održavanje mobilijara

Održavanje javne zelene površine, koju čine katastarske parcele u zaštićenom području, odvijalo se i 2019. godini po *Godišnjem Programu održavanja čistoće na površinama javne namene na zaštićenom području i Godišnjem Programu održavanja javnih zelenih površina na površinama javne namene na zaštićenom području* u skladu sa Odlukom o održavanju čistoće na površinama javne namene („Službeni list Grada Subotice“ br. 5/2018) i Odlukom o održavanju javnih zelenih površina („Sl. list grada Subotice“, br. 45/2014 i 53/2016)). Pored redovnih poslova u Velikom parku obuhvaćenih gore pomenutim programima, koji su finansirani nezavisno od ovog programa, kao i kroz ovaj program, realizovane su i sledeće aktivnosti, u skladu sa Rešenjem o uslovima zaštite prirode broj: 03-1382/2 od 04.09.2013. godine, prema godišnjem programu upravljanja zaštićenim područjem za 2019. godinu (broj ugovora: II-401-317/2019 od 28.03.2019.); u skladu sa rešenjem o uslovima zaštite prirode za upotrebu registrovanih hemijskih sredstava za potrebe uklanjanja invazivnih vrsta na području Parka prirode „Palić“ (rešenje broj: 03-623/2 od 13.04.2018. godine) i rešenjem o uslovima zaštite prirode za mehaničko košenje i uklanjanje trske broj: 03 – 93/3 od 06.03.2015. и 03 – 93/4 od 10.03.2015. godine.:

- mehaničko krčenje šiblja, granja i pojedinačnih stabala, ili grupa stabala svih prečnika
- hemijsko suzbijanje alohtonih i invazivnih vrsta u vegetacionom periodu
- mehaničko košenje trske i uklanjanje
- košenje travnih površina,

Realizovale su se i aktivnosti na održavanju lokaliteta:

- Priobalje, vlažne i slatinske livade oko Krvavog jezera (krčenje izdanaka rastinja u priobalu, košenje),
- Održavanje postojeće staze oko jezera i priobalni pojas jezera Palić,
- Košenje livadskih površina u zaštićenom području i u zaštitnoj zoni Parka prirode „Palić“.

Navedene aktivnosti su finansirane sredstvima Grada Subotica, prema Ugovoru o finansiranju održavanja multifunkcionalnih zaštitnih pojaseva oko Palićkog, Krvavog i Ludaškog jezera (broj II-401-346/2019 od 08.04.2019. godine) i prema Programu održavanja zelenila na površinama javne namene koje se nalaze na zaštićenom području, kao i javnih zelenih površina duž obala Palićkog, Krvavog i Ludaškog jezera u 2019. godini (broj II-401-46/2019 od 21. januara 2019.).

A.3. Prezentacija zaštićenog područja

A.3.1. Štampanje promotivnog materijala, izrada edukativnih tabli i medijsko predstavljanje

Tokom 2019. godine je realizovana štampa promotivnog materijala za posetioce. U pitanju je štampa „Eko – turističke“ mape zaštićenih područja (dopunjeno i izmenjeno izdanje). Aktivnost je realizovana sredstvima Grada, u skladu sa Ugovorom. Pored navedenog, sredstvima grada je realizovana i nabavka majica kratkih rukava i štampe na majice, koje su deljene učesnicima međunarodnih volonterskih radnih kampova, kao i učesnicima eko – kampova tokom 2019. godine. Odabran je simbol kašikara (*Platalea leucorodia*). Sve majice su kratkih rukava i tirkizno plave boje.

Nastavila se saradnja sa lokalnim i regionalnim glasilima Yu eko TV, Pannon RTV, TV Vojvodina, www.subotica.info, „Magyar Szó“ i svim zainteresovanim glasilima. Izrada video i audio materijala nije bilo. Aktivnosti su realizovane iz sopstvenih resursa.

A.3.2. Zasnivanje i uspostavljanje baze podataka (katastar, GIS i dr.)

Nastavljeno je sa unosom podataka u bazu i unapređivanja baze koja se odnosi na sprovođenje režima i mera zaštite. U cilju efikasnijeg praćenja delatnosti čuvarske službe, kao i adekvatnog planiranja obilaska terena i izvršenja ostalih radnih zadataka, nastavila je sa radom i baza podataka za sva zaštićena područja kojima upravlja JP „Palić–Ludaš“ u vidu čuvanja svih relevantnih podataka (baza lokacija, baza fotografija).

Baza je i ove godine dopunjena velikim brojem fotografija zaštićenog područja, strogo zaštićenih i zaštićenih vrsta. Konkretnih elemenata za prijavu nadležnoj inspekciji nije bilo. Nije podneta nijedna prekršajna prijava, kao ni prijava nadležnoj inspekciji. GPS – oprema, kojom Upravljač raspolaže, je povećala kvalitet postojeće baze podataka, jer se sada, osim fotografija, zapažanja i drugih relevantnih podataka, unose i tačne geografske koordinate mesta na kome se nalazi populacije retkih vrsta, kao i veličina populacije i njen prostorni raspored.

Nastavljena je praksa povezivanja terenskih beleški čuvara (terenski dnevnik), terenske prijave, prijave inspekciji, fotografija nedozvoljene aktivnosti i tačnih koordinata mesta (stepena zaštite) na kom se desila predmetna nedozvoljena aktivnost, u jednu celinu. Pokazalo se da to značajno povećava kvalitet rada i ubrzava tok procedure. Problem za unapređivanje ove funkcije je, svakako, nedovoljan broj kadrova odgovarajuće stručne spreme, nedovoljnog broja stručnog ljudstva za obradu ovih podataka i nedovoljna frekvencija izlazaka na teren u funkciji monitoringa (zbog drugih obaveza).

Baza se pokazala kao vrlo korisna, s obzirom da su svi elementi koji su nam neophodni za pripremu realizacije odluke o naknadama, uneti. Konkretno – svi relevantni podaci koji su potrebni za naplatu kod različitih subjekata su kvantifikovani (elektrovodovi, telefonska infrastruktura, vodoprivredni objekti, gasovod). I tokom 2019. godine, upravljač je nastavio da koristi „NaturaList“ bazu, besplatnu aplikaciju Google Play. Svi podaci se, nakon unosa, preuzimaju u formi tabele. Upravljač je kartirao Park prirode „Palić“ u smislu pokrovnosti invazivnim vrstama biljaka.

Nastavljeni su informatički radovi u okviru Geografsko – Informacionog Sistema (GIS). Nastavljeno je sa prikupljanjem i uskladišnjavanjem potrebnih elemenata sistema (računari, kartografija, katastarski podaci i prateće informacije). Kroz saradnju sa Nacionalnim parkom „Kiškunšag“ čuvarska i stručna služba je dobila veliku podršku (u smislu aktivnosti na terenu i obuke u radu sa određenim programima). Aktivnosti su se realizovale iz sopstvenih sredstava.

A.3.3. Razvoj naučnih, obrazovnih i kulturnih funkcija zaštićenog područja

I tokom 2019. godine su realizovana dva međunarodna volonterska radna kampa u saradnji sa Mladim istraživačima Srbije – Volonterskim servisom Srbije, u okviru kojih su volonteri učestvovali u sprovođenju mera zaštite prirode i na području Parka prirode „Palić“, na više lokaliteta. Pored aktivnosti na zaštićenom području, rađeno je i na održavanju zaštitnog pojasa u okviru zaštitne zone ovog zaštićenog područja. Takođe, volonteri su učestvovali i u saniranju posledica velikog nevremena koje je u septembru pogodilo Suboticu, Palić i okolinu. Realizovane su dve smene kampa – prva u julu, druga u septembru:

Prva smena ovog kampa je održana na području Specijalnog rezervata prirode „Ludaško jezero“ i Parka prirode „Palić“ u periodu od 01-14.07.2019. godine. Kamp je brojao ukupno 15 učesnika (10 stranih volontera, 2 volontera iz Srbije, 1 koordinator kampa iz Srbije i 2 čuvara zaštićenog područja, koji su učestvovali u celokupnim aktivnostima tokom trajanja kampa). Volonteri su bili smešteni u potkrovilju Vizitorskog centra Ludaš. Poslovi (radni deo kampa) su se odvijali svakog radnog dana u periodu od 8:00 do 14:00 časova:

- Usporavanje sukcesije ekosistema čišćenjem pojedinih lokaliteta (košenje, uklanjanje mladica drvenastih biljaka, odnošenje biomase) u Specijalnom rezervatu prirode „Ludaško jezero“ i Parku prirode „Palić“, na kojima je opstanak strogog zaštićenih i zaštićenih vrsta i staništa ugrožen, usled nepovoljnih promena koje dovode do sukcesije ekosistema, ili širenjem invazivnih alohtonih vrsta
- Uređenje dela obalnog pojasa Ludaškog jezera uklanjanjem biomase, korovskih i invazivnih alohtonih biljnih vrsta
- Promocija zaštite prirode kroz aktivnosti volontera na zaštićenim područjima kojima upravljamo i uspostavljanje bolje saradnje sa lokalnim stanovništvom i njihovo motivisanje kroz kontakte (druženje i rad) sa volonterima
- Sakupljanje smeća na obali jezera i iz jezera (plastična i pet ambalaža, papir, krupniji otpad). Volonteri su sakupljali smeće iz čamca i sa obale, a smeće je odneto van rezervata
- Održano je predavanje i prezentacija o zaštićenim područjima u regionu Subotice

- Održana je demonstracija markiranja ptica veštačkim prstenovima i kraće predavanje o diverzitetu ornitofaune na prstenovačkoj stanici u Specijalnom rezervatu prirode „Ludaško jezero“
- Realizovano je više obilazaka zaštićenih područja.

Druga smena Međunarodnog volonterskog radnog kampa je realizovana na području Specijalnog rezervata prirode „Ludaško jezero“, Predela izuzetnih odlika „Subotička peščara“ i Parka prirode „Palić“ u periodu od 01-15.09.2019. Kamp je brojao ukupno 15 učesnika (10 stranih volontera, 2 volontera iz Srbije, 1 koordinator kampa iz Srbije i 1 čuvar zaštićenog područja i 1 pomoćnik čuvara zaštićenog područja koji su učestvovali u celokupnim aktivnostima tokom trajanja kampa).

Volonterske kampove, boravak i ishranu učesnika sufinansira Grad Subotica, kroz Ugovor o sufinansiranju projekta „Edukativne aktivnosti na očuvanju biološke i predeone raznovrsnosti“ – kampovi sa prirodnjačkim temama u 2019. godini. Sve aktivnosti su se realizovale u prisustvu čuvarske i stručne službe upravljača, u skladu sa rešenjem o uslovima zaštite prirode Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode (Rešenje broj: 03-1293/2 od 19.06.2019. godine). U sklopu *Eko – kampa Ludaš 2019*, učesnici smena su imali priliku da pogledaju rad uređaja za prečišćavanje otpadnih voda u Subotici, kao i da se upoznaju sa prirodnim vrednostima Parka prirode „Palić“ kroz organizovanog ekskurzija. Eko-kamp Ludaš 2019 se realizovalo u saradnji sa Udruženjem ljubitelja prirode „Riparia“ u sklopu projekta „Edukativni aktivnosti na očuvanju biološke i predeone raznovrsnosti“ (II-401-347/2019 od 08.04.2019. godine) – Grad Subotica; izveštaj dostavljen u skladu sa ugovorom).

I ove godine je obezbeđena podrška za nekoliko istraživača koji su obavljali istraživanja na području Parka prirode „Palić“ ispred Naučno – istraživačkog društva studenata biologije i ekologije „Josif Pačić“ (Novi Sad).

B. UPRAVLJANJE POSETILOCIMA

B.1. Izgradnja ulaznih stanica

U Parku prirode „Palić“ tokom 2019. godine nisu planirane aktivnosti na izgradnji ulaznih stanica, od strane upravljača ovog zaštićenog područja.

B.2. Centri za posetioce

Vizitorski centar „Ludaš“, smešten u Specijalnom rezervatu prirode „Ludaško jezero“ je u višenamenskoj funkciji. Pored funkcije radnog prostora Upravljača svih zaštićenih područja u Subotici, ima i funkciju prijema posetilaca.

Tokom 2019. u Centru su se odvijali programi za različite ciljne grupe – edukacija o svim zaštićenim područjima kojima upravlja Javno preduzeće „Palić – Ludaš“.

Aktivnosti na opremanju Vizitorskog centra „Ludaš“ u Hajdukovu, koji je pored prijema posetilaca i edukacije i u funkciji radnog prostora Upravljača svih zaštićenih područja u Subotici (tokom letnjih meseci), odvijaju se u kontinuitetu.

C. PRAĆENJE I UNAPREĐENJE STANJA ZAŠTIĆENOOG PODRUČJA

C.1. Monitoring

Nastavljen je monitoring staništa strogo zaštićenih vrsta. Praćenje stanja obavljao je čuvar područja prilikom redovnih obilazaka terena i stručni saradnik u sezonskim periodima u skladu sa uslovima zaštite prirode i izveštajima o nadzoru Pokrajinskog zavoda za zaštitu

prirode. Pojedine grupe podataka o monitoringu su prikupljane i od istraživača koji rade na terenu. Podaci su se unosili u bazu podataka.

Tokom godine su nastavljene aktivnosti sa Nacionalnim prakom „Kiškunšag“ iz Mađarske na uspostavljanju uniformnog sistema monitoringa, u smislu pojačanog praćenja stanja taksona koji se u Mađarskoj nalaze na listi *Natura 2000* vrsta. Utvrđene su značajne vrste koje se nalaze sa obe strane granice i napravljen je plan i dinamika praćenja populacija navedenih vrsta. U Srbiji još uvek ne postoji jedinstvena lista *Natura 2000* vrsta, ali mi očekujemo da će veliki broj vrsta koje smo definisali ući na buduću listu. U slučaju da, ipak, neke vrste ne uđu – svakako ćemo imati podatke o vrstama koje se nalaze na listi zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta – Pravilniku o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 5/2010 i 47/2011).

Tokom maja meseca je rađen kontinuirani monitoring ptica na ovom zaštićenom području. Najznačajniji nalazi su sa lokaliteta Pa13 – „Podolska goveda“, gde je zabeleženo gnežđenje tri para crvenonogog sprudnika (*Tringa tetanus*) i mladunci dva para vivka (*Vanellus vanellus*). Nalazi su izuzetno značajni, jer ukazuju na to da je revitalizacija staništa ispašom podolskim govedima uspešna i da je došlo do povećanja biodiverziteta. Sredinom maja je rađen monitoring gnežđenja crnoglavog galeba (*Larus melanocephalus*) i rečnog galeba (*Larus ridibundus*) i evidentirano je da su mladunci većim delom izleteli iz gnezda. Na drugom sektoru jezera Palić je evidentiran jedan par vrste *Netta rufina* (prevez), dok je na trećem sektoru evidentirano dva para i jedan mužjak iste vrste. Prilikom posete kolega iz Nacionalnog parka „Kiškunšag“ iz Mađarske (navedeno u tekstu gore), rađeno je zajedničko brojanje gnezda crnoglavog galeba (*Larus melanocephalus*) na lokalitetu Pa02 – drugi sektor jezera Palić – ostrva. Evidentirano je ukupno 380 gnezda, što je najveći broj koji je evidentiran od nastanka (formiranja) ostrva na Paliću. Pored galebova, rađen je monitoring i velikih kormorana, žutih čaplji, male bele čaplje, gakova, sive čaplje. Evidentirana su tri para vrste *Netta rufina* (prevez). Broj gnezdećih parova crnoglavog galeba (*Larus melanocephalus*) na Paliću je udvostručen za samo par godina.

Pored markiranja ptica, tokom godine, u kontinuitetu je rađen monitoring i praćenje stanja ptica. U okviru Međunarodnog zimskog popisa ptica vodenih staništa (IWC) rađena je evidencija ptica na sektorima jezera Palić dana 06. januara 2019. godine. Aktivnost se realizovala kroz saradnju sa Društvom za zaštitu i proučavanje ptica Srbije. Kompletan spisak evidentiranih vrsta i jedinki je dostavljen Gradu Subotica u mesečnom izveštaju za januar 2019. godine.

Za potrebe izrade Godišnjeg i desetogodišnjeg programa upravljanja Ribarskim područjem „Palić“, istraživači departmana za biologiju i ekologiju Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu su prikupljali uzorke vode, mulja i faune riba za analizu. Pored stručnog tima, uzorkovanju su prisustvovali i predstavnici upravljača – čuvarska služba.

Aktivnosti su realizovane u skladu sa rešenjem o uslovima zaštite prirode Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode broj: 03 – 362/2 od 16.03.2018. godine. Rešenje je izdatu za potrebe izrade Programa upravljanja ribarskim područjem „Palić“, na području Parka prirode „Palić“ za period 2018 – 2027. godine.

C.2. Revitalizacija

Tokom 2019. godine je nastavljena revitalizacija ispašom kod lokaliteta „Malo pojilo“ – većim delom u II, a manjim u III stepenu zaštite u okviru Parka prirode „Palić“ – u pitanju je vlažna (močvarna) livada na koju se nadovezuje slatinska livada, a na višim terenima se nastavlja stepa). Od 2015. godine lokalitet je ograđen, ispred ograde je postavljen električni pastir i konstruisana je jedna nadstrešnica (montažna – prenosiva), gde se stoka sklanja od nepovoljnih meteoroloških uslova. Krajem 2015. puštena je pet jedinki sivih goveda (podolsko goveče – *Bos primigenius taurus hungaricus*). Upravljač u kontinuitetu prati stanje na terenu i promenu biocenološkog sastava. Uočene su značajne razlike u odnosu na prethodni izgled terena – nestanak trske usled ispaše. Ispaša se realizovala tokom cele 2019. godine i pokazalo se kao veoma efikasan način održavanja staništa. Trska je u potpunosti nestala sa terena, sve su češće biljke karakteristične za pomenute staništa, zabeleženi su brojni primerci velikog kačuna (*Anacamptis laxiflora*) – strogo zaštićena vrsta. Pojavili su se džombasti šaševi, kao tip staništa, koji je nekada bio karakterističan za ovo područje, ali je zbog raznih faktora isčezao. Tokom 2019. godine, rođene su dve jedinke podolskog govečeta na predmetnom lokalitetu.

Čuvarska služba je i 2019. godine uočila jedinke čaplje govedarke (*Bubulcus ibis*) na lokaciji Malo pojilo kod Palićkog jezera. Ptica je sve vreme boravila oko stada podolskih goveda u potrazi za hranom. Ovo je druga godina pojave jedinke ove vrste na ovom zaštićenom području. Verovatno je prisustvo goveda razlog za pojavu ove vrste. Dokaz da je došlo do unapređenja staništa je i to da se i ove godine na lokalitetu ponovo počela gnezdit i vrsta crvenonogi sprudnik (*Tringa totanus*).

Sve aktivnosti su uskladjene sa rešenjem o uslovima zaštite prirode Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode broj: 03-1584/2 od 05.10.2015. godine; Odlukom o proglašenju zaštićenog područja Park prirode „Palić“ („Službeni list Grada Subotice“ br. 15/13 i 17/13-ispravka i 37/17), Planom za unapređenje ekološkog stanja Palićkog jezera i njegove okoline („Službeni list“ Grada Subotice broj 24, od 15. jula 2014. godine), Planom detaljne regulacije za severoistočnu obalu Palićkog jezera (Odluka o donošenju Plana pod brojem I-00-350-7/2015 od 02.03.2015.).

Nastavljene su višegodišnje aktivnosti na revitalizaciji značajnih staništa (košenje, čišćenje podrasta, suzbijanje invazivnih vrsta), naročito:

- na stepskom ostatku kod južnog kraja nasipa II i III sektora;
- na degradiranoj stepi severozapadno od nasipa III i IV sektora;
- kod Velikog pojila – na površini napuštenog rasadnika;
- na slatinu uz zapadnu obalu IV sektora;

Upravljač zaštićenih područja Javno preduzeće „Palić – Ludaš“ realizuje Program korišćenja tršćaka, koji je usklađen sa

Odlukom o proglašenju zaštićenog područja Park prirode „Palić“ („Službeni list Grada Subotice“, br. 15/13 i 17/13 – ispravka i 17/37), Odlukom o održavanju javnih zelenih površina („Službeni list Grada Subotice“, br. 3/2012, 52/2012, 2/2013 i 7/13 – ispravka), Zakonom o zaštiti prirode („Službeni glasnik“ Republike Srbije, br. 36/2009 i 88/2010 i 91/2010 – ispr. i 14/2016 i 95/2018 - dr. zakon)) i Rešenjima o uslovima zaštite prirode Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode broj: 03 – 93/3 od 06.03.2015. i 03 – 93/4 od 10.03.2015. godine.

Tokom sezone 2018/2019. godine su realizovane aktivnosti na upravljanju prirodnim resursima i održavanju prirodnih vrednosti i to vodenim kombajnom (višenamenskim radnim plovilom – amfibijom) TRUXOR DM 5045 sa specijalnom prikolicom.

Aktivnosti su realizovane prema prethodno predviđenoj dinamici (dinamika je dostavljena Gradskoj upravi, kao i polugodišnji izveštaj), sa utvrđenim brojem dana, uz fluktuacije zbog ekoloških faktora i fenofaza. Pored aktivnosti košenja i uklanjanja trske na otvorenim površinama jezera, namensko plovilo je održavalo i zaštitne pojaseve jezera – uklanjanje mladica invazivnog rastinja, košenje trske, takođe i prilikom uklanjanja smeća i kabastog otpada iz vode. Vozilo je korišteno i prilikom uklanjanja nelegalno postavljenih čamaca u vodi.

Značajno je pomenuti da je aktivnost revitalizacije vlažnih livada (sprečavanje sukcesije tršćaka) neophodno da se realizuje kontinualno u periodu od više godina.

U odnosu na Plan za unapređenja ekološkog stanja Palićkog jezera i okoline nastavile su se aktivnosti u skladu sa akcionim planom na realizaciji radova na formiranju multifunkcionalnog zaštitnog pojasa (košenje, krčenje invazivnih vrsta).

Početkom aprila je čuvarska služba upravljača bila uključena u nastavak realizacije aktivnosti na biomanipulaciji u jezeru Palić kroz projekat „Zaštita biodiverziteta i vode jezera Palić i Ludaš“ – (KfW Biodiversity Protection Project Palić/ Ludaš) – u skladu sa ugovorom između nemačke „KfW“ banke, Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, Grada Subotice, JP „Palić – Ludaš“ i JKP „Vodovod i kanalizacija“, Subotica. Realizovane su aktivnosti na selektivnom izlovu srebrnog karasa (babuške) i drugih invazivnih vrsta iz jezera Palić. Aktivnosti su realizovane na IV sektoru jezera Palić, izlovljeno je ukupno oko 15 tona ribe.

C.3. Mere aktivne zaštite prirode

Sprovodenje mera aktivne zaštite prirode koje se odnosi na zaštitu staništa/vrsta, kao i suzbijanje invazivnih vrsta u programskom periodu, upravljač je realizovao kroz aktivnosti:

- košenje vlažne livade kod kanala Tapša u cilju očuvanja staništa vlažne livade,

- praćenje stanja na staništima u II stepenu zaštite i priprema kartiranja, monitoringa i drugih aktivnosti (košenje, čišćenje podrasta, mere održavanja), tekuće održavanje lokaliteta sa slatinskim staništima (košenje, ispaša).
- realizacija aktivnosti na multifunkcionalnom pojusu oko jezera Palić:

Pripremljene su karte sa tačno ucrtanim površinama aktivnosti. Planom je obuhvaćeno priobalje II sektora jezera Palić, tri lokaliteta (pojasa) III sektora jezera Palić i Malo pojilo, lokalitet na IV sektoru jezera. Za svaki pojedinačni lokalitet definisana je dinamika, prostorni obuhvat, broj neophodnih radnika, mašina i drugih sredstava koje su potrebne za realizaciju aktivnosti. Prema planu realizone su aktivnosti:

Radovi na uklanjanju podrasta invazivnih vrsta u okviru Velikog parka na Paliću

U delu Velikog parka sa visokim zelenilom u toku oktobra 2019. godine uklonjen je podrast invazivnih vrsta kao mera aktivne zaštite prirode prema Rešenju o uslovima zaštite prirode Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode broj 03-1382/2 od 04.09.2013. godine i prema Rešenju Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode broj 03-2619/2 od 29.12.2016. god. kojim se utvrđuju uslovi

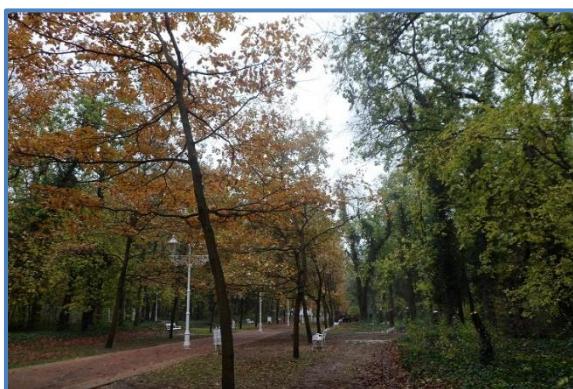
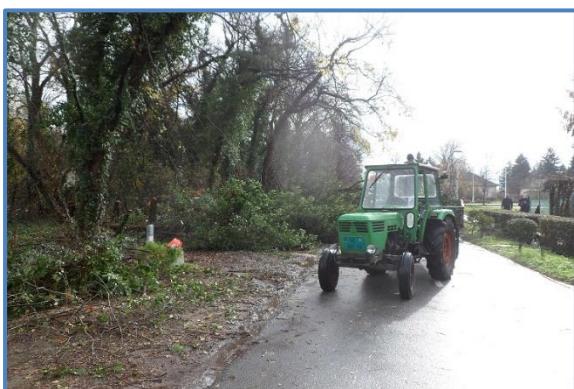
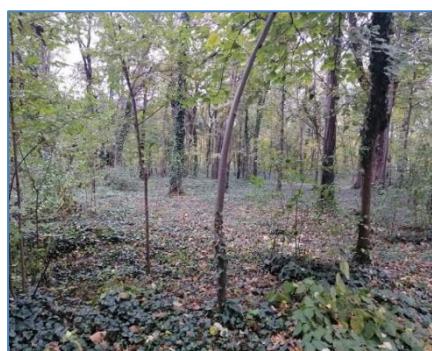
zaštite prirode za uklanjanje invazivnih vrsta iz Velikog parka. Podrast invazivnih vrsta (američki koprivić – *Celtis occidentalis*, pajavac – *Acer negundo*, bagrem – *Robinia pseudoacacia*, kiselo drvo – *Ailanthus glandulosa*) uklonjen je ponovljenim košenjem i vađenjem sa korenom sa površine od 29000m². Biljna masa (granje) je sakupljena na gomile uz šire staze gde prilaz traktorom sa prikolicom ne uzurpira zelenu površinu i odvežena sa zaštićenog područja. Aktivnosti su realizovane kroz Ugovor broj: II-401-358/2019 od 06.05.2019. godine.

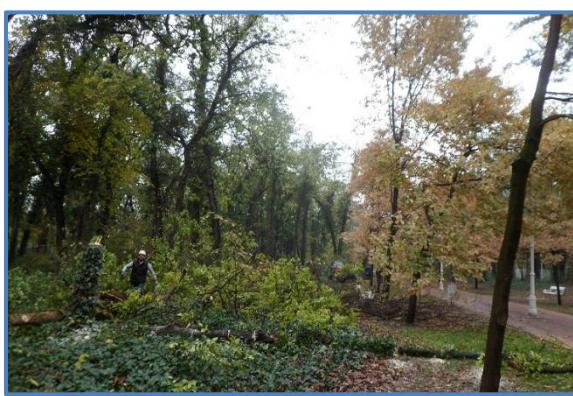
Pre aktivnosti

Nakon aktivnosti

U novembru je angažovana teleskopska korpa za orezivanje grana na visini i za uklanjanje stabala invazivnih vrsta i devitalizovanih stabala koja ugrožavaju bezbednost posetilaca i materijalnih dobara u Velikom parku. Duž Aleje hrastova izvađena su stabla američkog koprivića (*Celtis occidentalis*) i duž istočne strane Ulice Jožefa Hegediša izvađena su stabla jasenolikog javora (*Acer negundo*) i američkog koprivića (*Celtis occidentalis*) prema Rešenju o uslovima zaštite prirode Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode (broj: 03-3191/2 od 18.12.2018. godine).

Održavanje multifunkcionalnog zaštitnog pojasa

Prema Ugovoru o finansiranju održavanja multifunkcionalnih zaštitnih pojaseva oko Palićkog, Krvavog i Ludaškog jezera (broj II-401-346/2019 od 08.04.2019. godine) i prema Programu održavanja zelenila na površinama javne namene koje se nalaze na zaštićenom

području, kao i javnih zelenih površina duž obala Palićkog, Krvavog i Ludaškog jezera u 2019. godini (broj ugovora II-401-46/2019 od 21. januara 2019. godine). multifunkcionalni zaštitni pojas održavan je u toku vegetacije od maja do oktobra. Sprovedene su aktivnosti na mehaničkom krčenju šiblja, granja i pojedinačnih stabala ili grupa stabala svih prečnika, hemijskom suzbijanju alohtonih i invazivnih vrsta u vegetacionom periodu, mehaničkom košenju trske i uklanjanju i košenju travnih površina.

Tokom šest meseci, u periodu od aprila do oktobra 2019. godine, značajna pomoć pri realizaciji aktivnosti na revitalizaciji i sprovođenju mera zaštite prirode su bili volonteri u okviru Međunarodnih volonterskih radnih kampova na Ludaškom jezeru.

D. UREĐENJE PROSTORA I ODRŽIVO KORIŠĆENJE PRIRODNIH RESURSA

D.1. Izrada prostornih planova

Tokom godine upravljač je učestvovao u pripremi, terenskom obilasku i konsultacijama u izradi PDR (Plana detaljne regulacije) – za delove obalnog pojasa Palićkog jezera. Zaposleni kod upravljača su bili uključeni u proceduru eksproprijacije i preparcelacije priobalja jezera Palić. Stručna i čuvarska služba je obilazila zaštićeno područje i kontrolisala aktivnosti na terenu. Preduzeće je obaveštavano u vezi sa aktivnostima drugih korisnika prostora na području Parka prirode „Palić“.

D.2. Projekti i radovi na uređenju prostora

Tokom godine je realizovana zamena i popravka postojećeg mobilijara (klupe, kante za smeće) – na lokalitetu „Krvavo jezero“.

Na osnovu Projekta geodetskog snimanja stabala u Velikom parku i na osnovu valorizacije postojećeg zelenila iz Elaborata – evidentiranje vrsta, zdravstvenog stanja i položaja stabala u Parku prirode „Palić“ nastavljene su aktivnosti na izradi sledeće dokumentacije:

- izrada projektne dokumentacije za obnavljanje parka i revitalizaciju pojedinih lokaliteta u okviru Parka prirode „Palić“ (Projekat revitalizacije Ulice Jožefa Hegediša na Paliću – I etapa – zapadna strana ulice prema Rešenju o uslovima zaštite prirode Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode broj 03-2937/2 od 18.01.2017.godine za koji je dato

Mišljenje o usklađenosti sa navedenim uslovima broj 03-2406/2 od 12.08.2019.godine).

D.3. Projekti i programi u oblasti šumarstva

Ni 2019. godine nije urađena Posebna osnova gazdovanja šumama za gazdinsku jedinicu „Palićke šume“ za period 2016 – 2025, nisu se stekli svi tehnički uslovi. Nadležnosti, u ovom smislu, pripadaju JP „Vojvodinašume“.

D.4. Projekti i programi u oblasti lovstva

U Parku prirode „Palić“ je prema Odluci o zaštiti ovog zaštićenog područja – zabranjen lov. Tokom godine su realizovane aktivnosti na edukaciji i obaveštavanju lovaca u vezi sa zabranama lova i ponašanjem u zaštitnoj zoni ovog zaštićenog područja.

D.5. Projekti i programi u oblasti ribarstva

U skladu sa Zakonom o zaštiti i održivom korišćenju ribljeg fonda, član 3. stav 3. („Službeni glasnik RS“, br. 128/2014), Odlukom zaštićenog područja Park prirode „Palić“ („Službeni list Grada Subotice“, br. 15/13 i 17/13-ispravka), mišljenjem Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode (broj rešenja 03-2157/2 od 26.10.2016.) i odobrenjem Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine (dopis broj 324-07-131/2017-17 od 19.05.2017.), Nadzorni odbor Javnog preduzeća „Palić-Ludaš“ (korisnik ribarskog područja) je još na XXV sednici dana 06.10.2017. godine je doneo Odluku o proglašenju ribarskog područja „Palić“ na zaštićenom području Park prirode „Palić“ (broj 806-XXV-2/17 od 06.10.2017.).

U skladu sa članom 15 i 17 Zakona o zaštiti i održivom korišćenju ribljeg fonda („Sl. Glasnik RS“, br. 128/2014) korisnik ribarskog područja je angažovao Departmana za biologiju i ekologiju – PMF u Novom Sadu (broj ugovora 801-1/2017) da izradi privremeni program upravljanja ribarskim područjem „Palić“ u okviru zaštićenog područja Park prirode „Palić“ za 2019. godinu. Na Privremeni program je dobijena saglasnost Pokrajinskog sekretarijata za urbanizam i zaštitu životne sredine (Saglasnost broj: 140-501-164/2018-04 od 02.02.2018. godine).

Shodno članu 17 Zakona o zaštiti i održivom korišćenju ribljeg fonda („Sl. Glasnik RS“, br. 128/2014) Upravljач zaštićenog područja donosi Program upravljanja ribarskim područjem za period od deset godina i dužan je da isti podnese na saglasnost godinu dana pre isteka prethodnog Programa upravljanja ribarskim područjem. U toku je procedura izrade navedenog Programa upravljanja, kog Departmana za biologiju i ekologiju – PMF u Novom Sadu. Obavljena su zimska uzorkovanja (gore je navedeno u tekstu) vode, mulja i ribljeg fonda. Održani su sastanci sa ribolovcima u vezi sa planiranim aktivnostima tokom 2019. i 2020. godine.

D.6. Projekti i programi u oblasti turizma

Posebnih aktivnosti upravljača nije bilo, osim saradnje i logističke podrške tokom realizacije raznih turističkih manifestacija na Paliću (Prvomajski uranak, Berbanski dani,

Filmski festival Palić, Zlatni kotlić Palića 2019. itd., Trka Deda Mrazova). Tokom godine u više navrata su održani sastanci sa korisnicima prostora – vlasnicima hotela, bilborda i drugih objekata, kojima preduzeće izdaje rešanja u skladu sa Odlukom o naknadama za korišćenje zaštićenog područja Park prirode „Palić“ (Službeni list Grada Subotice broj: 16/16 od 31. marta 2016. godine). Urađena je i revizija Odluke o naknadama za korišćenje zaštićenog područja Park prirode „Palić“ – usklađena je sa novim Zakonom o naknadama za korišćenje javnih dobara („Službeni glasnik Republike Srbije“ broj 95/2018, 49/2019 i 86/2019 – usklađeni din. izn.).

D.7. Projekti i programi u oblasti poljoprivrede

Na teritoriji Parka prirode „Palić“ postoji mala površina pod poljoprivrednim zemljištem koje se obrađuje u skladu sa već definisanim procedurama (košenje livada, rasadnik).

Deo poljoprivrednog zemljišta je u državnom vlasništvu. Mali deo ovih površina je izdavan u zakup (delovi II i III stepena zaštite) tokom prethodnih godina. Stručna služba upravljača je početkom 2016. godine dostavila Komisiji za izradu Programa uređenja poljoprivrednog zemljišta grada Subotice podatke u vezi sa površinama koje se nalaze na zaštićenom području, u cilju izuzimanja navedene površine iz Programa. Gradska uprava Grada Subotice – Služba za poljoprivredu i poljoprivredno zemljište je dostavila podatke Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (dopisom broj: IV08/II-320-77/2018 od 04.07.2018. godine) i zatražila da se nađe način da upravljač pravno – formalno može da postane korisnik površina koje su u programu licitacije poljoprivrednog zemljišta i to na površinama u režimu II i III stepena zaštite (pošto je I stepen, svakako izuzet), na kojima se realizuju projekti revitalizacije u skladu sa rešenjem o uslovima zaštite prirode Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode (rešenje broj: 03-3373/2 od 19.01.2018. godine). Navedeno ministarstvo je dostavilo dopis Gradskoj upravi (dopis broj: 951-01-01859/2018-14 od 11.07.2018. godine) u kom navodi da se zaštita i razvoj zaštićenih područja sprovodi prema Programu zaštite i razvoja navedenog zaštićenog područja, na koji saglasnost daje Ministarstvo zaštite životne sredine. Cilj je očuvanje karakteristika staništa – vlažnih livada i fragmenata stepske i slatinske vegetacije. Zbog rasparčenosti prirodnih staništa negativni uticaji poljoprivrednog okruženja i prisustva ljudi su izuzetno jaki. Širenje invazivnih vrsta i sukcesija ekosistema, bez kontrolisanih aktivnosti na sprovođenju mera aktivne zaštite, vodi propadanju staništa i vrsta. Na površinama koje su predmet revitalizacije staništa identifikovane su sledeće vrste biljaka: strogo zaštićena vrsta: *Orchis laxiflora* Lam. subsp. *palustris* (Jacq) Bonnier & Layens (kačunak veliki) i *Triglochin maritimum* L (morski trozubac). Vrste: kačunak veliki (*Orchis laxiflora* Lam. subsp. *palustris* (Jacq) Bonnier & Layens) i morski trozubac (*Triglochin maritimum* L) se nalaze na listi strogo zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva – Pravilnik o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva („Sl. glasnik RS“, br. 5/2010), Prilog I – Strogo zaštićene divlje vrste biljaka, životinja i gljiva. Predlaženo je izuzimanje svih katastarskih parcela na kojima je evidentirano prisustvo navedenih taksona.

Kontrola košenja livada u cilju sprovođenja režima (košenje posle završetka cvetanja zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta biljaka, ostavljanje nepokošenih traka u širini od jednog do deset metara, kao pribegište za faunu) i ispaše (broj grla po hektaru, kretanje van staništa zaštićenih vrsta u generativnom periodu) se odvijala kontinuirano. Takođe, čuvarska služba je u kontinuitetu radila na kontroli sprovođenja aktivnosti po rešenjima o uslovima zaštite prirode. Ove aktivnosti su se delom sufinansirale kroz ugovor sa Gradom Subotica – Ugovor o sufinansiranju poslova u realizaciji Programa zaštite, uređenja i korišćenja poljoprivrednog zemljišta na zaštićenim područjima (ugovori broj: II-00-320-99/2019 od 28.10.2019. godine).

E. OSTALI POSLOVI

E.1. Protivpožarna zaštita i požari

Tokom godine su registrovani tragovi većeg požara na lokalitetu „Krvavo jezero“. Sačinjene su fotografije, uzete GPS koordinate. Čuvarska služba nije zatekla počinioce prekršaja.

E.2. Saradnja sa korisnicima prostora

Nastavila se stalna saradnja čuvarske i stručne službe sa korisnicima prostora (posetnici, lokalno stanovništvo, ribolovci, vlasnici katastarskih parcela).

Korisnici prostora Parka prirode, ili vlasnici/korisnici katastarskih parcela obraćali su se Upravljaču – stručnoj službi (usmeno ili pismeno), ili direktno čuvarskoj službi na terenu. Upiti korisnika prostora su razmotreni – dostavljene su im tražene informacije, ili su upućeni na proceduru potraživanja uslova zaštite prirode Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode (izdato je ukupno 31 rešenje o uslovima zaštite prirode nadležnog Zavoda za zaštitu prirode – za Park prirode „Palić“). Realizaciju aktivnosti u skladu sa rešenjima je kontrolisala čuvarska služba. Tokom godine je evidentirano preko 50 različitih upita kod upravljača.

IZVORI FINANSIRANJA

Javno preduzeće „Palić – Ludaš“ je upravljač na pet zaštićenih područja u regionu Subotice, a jedno od njih je i Park prirode „Palić“. Sektor zaštite prirode u Javnom preduzeću „Palić – Ludaš“ je organizovan u funkciji obavljanja upravljanja zaštićenim područjima. Stručna služba je zadužena za planiranje, programiranje, praćenje stanja, izveštavanje i nadzor nad radom čuvarske službe. Čuvarska služba obavljala je poslove čuvanja, praćenja stanja.

Navodimo da je upravljač zaštićenog područja Park prirode „Palić“ u kontinuitetu dostavljao mesečne izveštaje o realizaciji Programa upravljanja, u kojima su detaljno opisane sve aktivnosti koje su se realizovale na predmetnom zaštićenom području.

Tabela prihoda i rashoda za zaštićeno područje Park prirode „Palić“ za 2019. godinu

I	PRIHODI	
	Izvori prihoda	<i>Iznos u dinarima</i>
1.	Sredstva lokalne samouprave	9.173.979,00
	1.1. Grad Subotica – Ugovor broj: II-401-317/2019 od 28.03.2019.	4.674.000,00
	1.2. Grad Subotica - Ugovor broj: II-401-358/2019 od 06.05.2019.	4.499.979,00
	UKUPNO PRIHODI	9.173.979,00
II	RASHODI	
	Vrste troškova	<i>Iznos u dinarima</i>

	A.0 Čuvanje, održavanje i prezentacija zaštićenog područja	
	A.1. Čuvarska služba	1.012.000,00
	A.1.1. Bruto zarade čuvara	712.000,00
	A.1.2. Ostali troškovi čuvarske službe (gorivo,registracije auta, službena odeća i obuća, instrumenati i oprema)	300.000,00
	A.2. Održavanje zaštićenog područja	1.850.789,26
A.	A.2.1. Bruto zarade ostalog osoblja zaposlenog kod upravljača na poslovima upravljanja zaštićenim područjem i materijalni troškovi njihovog rada (izrada upravljačkih dokumenata, programa, projekata, saradnja sa lokalnim stanovništvom, institucijama i dr.)	1.812.000,00
	A.2.3. Upravljanje otpadom (čamac sa električnim motorom i opremom za sakupljanje smeća na površini jezera Palić, za sanitarno čišćenje jezera i obale – uginule ribe, biljna biomasa i sl.)	38.789,26
	Ukupno A.0	2.862.789,26
	B.0. Upravljanje posetiocima	
B.	B.2. Štampanje materijala namenjenog posetiocima	50.000,00
	Ukupno B.0	50.000,00
	C. 0. Praćenje i unapređenje stanja zaštićenih područja	
C.	C.2. Revitalizacija (troškovi veterinarskih usluga za stada podolskih goveda; troškovi prevoza goveda)	59.006,17
	C.3. Mere aktivne zaštite prirode	
	C.3.1. Iznajmljivanje teleskopske korpe za orezivanje grana na visini u Velikom parku - projekt	1.200.000,00
	C.3.2. Uklanjanje podrasta u Velikom parku – košenje i tarupiranje	4.497.768,00
	Ukupno C.0	5.756.774,17
	UKUPNO RASHODI	8.669.563,43

